

Huishoudensprojecties: basishypotheses en werkwijzen

Edith Lodewijckx

SVR-projecties van de bevolking en de huishoudens voor Vlaamse steden en gemeenten, 2015-2030

Huishoudensprojecties: basishypotheses en werkwijzen

Edith Lodewijckx

Samenstelling

Diensten voor het Algemeen Regeringsbeleid
Studiedienst van de Vlaamse Regering (SVR)

Edith Lodewijckx

Verantwoordelijke uitgever

Josée Lemaître
Administrateur-generaal
Boudewijnlaan 30 bus 23
1000 Brussel

Lay-out cover

Diensten voor het Algemeen Regeringsbeleid
Communicatie
Patricia Van Dichel

Druk

Agentschap voor Facilitair Management

Depotnummer

D/2015/3241/119

<http://www.vlaanderen.be/svr>

Inhoudstafel

1. Inleiding	2
2. Basisgegevens	2
3. Het projectiemodel: werken met huishoudparticipatiegraden.....	3
4. Huishoudparticipatiegraden variëren naar leeftijd en geslacht	4
4.1. Enkele observaties.....	4
4.2. Leeftijd en geslacht inbrengen in het projectiemodel	5
5. Huishoudparticipatiegraden veranderen in de tijd.....	6
5.1. Enkele observaties.....	6
5.2. Evolutie van huishoudparticipatiegraden in het projectiemodel.....	7
5.2.1. Logaritmische trendberekening of bevroren van de laatste observaties.....	7
5.2.2. Clusters van gemeenten als basis voor de trendberekening.....	9
5.2.2.1. Standardized Household size Ratio (SHsR).....	10
5.2.2.2. Standardized Household size Change Ratio (SHsCR).....	10
5.2.2.3. Clusteranalyse	10
5.2.3. Berekenen van de toekomstige huishoudparticipatiegraden.....	13
6. Collectief wonende personen	14
6.1. Enkele observaties.....	15
6.2. Collectief wonende personen en het projectiemodel	16
Bibliografie	16
Bijlage 1: overzicht van clusters van gemeenten	17

1. Inleiding

De voorliggende projectie situeert zich binnen een traditie van bevolkings- en huishoudensvooruitzichten op gemeentelijk niveau ten behoeve van het beleid van de Vlaamse overheid en van lokale overheden (Willems, 2006, 2007; Willems & Lodewijckx, 2011). Precies die blik op het lokale niveau onderscheidt deze projectie van haar federale tegenhanger (FPB & ADS, 2014).

Dit document geeft informatie over de hypothesen waarop de SVR-huishoudensprojectie 2015-2030 is gebaseerd en over de berekeningswijze ervan.

We starten met de beschrijving van de gegevens waarover we beschikken om de huishoudensprojectie te kunnen uitvoeren (hoofdstuk 2). Vervolgens lichten we het basismodel toe: we werken met huishoudparticipatiegraden (hoofdstuk 3). Huishoudparticipatiegraden variëren naar leeftijd en geslacht (hoofdstuk 4) en veranderen in de tijd (hoofdstuk 5) en we bespreken dan ook hoe we die variatie en veranderingen inbouwen in het projectiemodel.

De huishoudensprojecties bepalen voor elke gemeente het totale aantal private huishoudens en het aantal private huishoudens naar omvang. Er worden geen projecties gemaakt van het aantal collectieve huishoudens. In hoofdstuk 6 geven we mee hoe collectief wonende personen uit het projectiemodel geweerd worden.

2. Basisgegevens

De Algemene Directie Statistiek (ADS) van de FOD (Federale Overheidsdienst) Economie, KMO, Middenstand en Energie maakt jaarlijks op basis van gegevens van het Rijksregister een bestand 'Stand van de bevolking' aan. Dit bestand wordt geleverd aan en verder verwerkt door de Studiedienst van de Vlaamse Regering (SVR).

Het bestand bevat voor elke inwoner van de 308 Vlaamse gemeenten de leeftijd en het geslacht. Voorts weten we of een persoon collectief woont dan wel tot een privaat huishouden behoort. Voor elke persoon kan de grootte van het huishouden waartoe hij/zij behoort, worden berekend.

Het gaat om de wettelijke bevolking, met name alle personen die zijn ingeschreven in het bevolkings- of in het vreemdelingenregister. Personen ingeschreven in het wachtregister evenals de onwettig in België verblijvende personen maken geen deel uit van de officiële Belgische bevolking en zijn niet opgenomen in de SVR-bevolkings- en huishoudensprojecties. Begin 2013 waren er bijna 23.000 personen ingeschreven in het wachtregister met een woonplaats in het Vlaamse Gewest (Pelfrene & Lodewijckx, 2014). Schattingen voor België spreken van 100.000 tot 110.000 illegalen (Van Meeteren e.a., 2007).

De afbakening van een huishouden is gebaseerd op het ingeschreven zijn op eenzelfde hoofdverblijfplaats. Deze cijfers geven aldus zicht op de wettelijke woonsituatie van personen. Die situatie kan afwijken van de feitelijke situatie. Zo wonen sommige jongeren alleen of niet-

gehuwd met een partner samen maar blijven ze bij de ouders gedomicilieerd om fiscale of andere (administratieve) redenen.

Op het ogenblik van de uitwerking van de huishoudensprojecties beschreven de meest recente gegevens de toestand op 1 januari 2014.

3. Het projectiemodel: werken met huishoudparticipatiegraden

We leggen eerst uit hoe we de huishoudens van een gemeente projecteren. We werken met *huishoudparticipatiegraden*. Huishoudparticipatiegraden geven de verdeling van het aantal inwoners over de verschillende huishoudensgroottes (1, 2, 3, 4, 5 of meer personen). In ons projectiemodel (schema 1) woont bij wijze van voorbeeld in 2014 13% van alle personen in gemeente X in een 1-persoonshuishouden (alleen wonen), 29% in een 2-persoonshuishouden, 19% in een 3-persoonshuishouden, 23% in een 4-persoonshuishouden en 16% in een 5+persoonshuishouden.

Eerst wordt in kaart gebracht hoe de huishoudparticipatiegraden in het verleden evolueerden. Volgens schema 1 woonde in 2000 10% van de bevolking in een 1-persoonshuishouden. Dit percentage steeg tot 13% in 2014.

Daarna worden op basis van die veranderingen de hypothesen geformuleerd over de huishoudparticipatiegraden in de toekomst. Concreet worden deze hypothesen vertaald in uitspraken zoals: op basis van de veranderingen in de huishoudparticipatiegraden in het verleden wordt verwacht dat in gemeente X in het jaar 2030 16% van de inwoners alleen zal wonen, dat 34% in een 2-persoonshuishouden zal wonen, enzovoort.

Vervolgens worden die geprojecteerde percentages vermenigvuldigd met het aantal personen dat voor het jaar 2030 voor gemeente X wordt voorspeld in de SVR-bevolkingsprojectie. Zo zullen er in het voorbeeld in 2030 1.600 personen alleen wonen (16% van de voorspelde 10.000 inwoners).

In een laatste stap wordt het aantal huishoudens berekend door het aantal inwoners dat deel uitmaakt van een huishouden van een bepaalde grootte te delen door de huishoudensgrootte. Zo vertalen de 2.000 personen die behoren tot een 4-persoonshuishouden zich in 500 4-persoonshuishoudens. De 1.200 personen die in een 5+persoonshuishouden wonen, delen we door het gemiddeld aantal personen in een 5+persoonshuishouden (berekend op de laatste 3 observatiejaren) in gemeente X (5,46 personen in de gemeente in schema 1). Dit levert 220 5+persoonshuishoudens op. Somming van alle huishoudens ongeacht de huishoudensgrootte levert voor gemeente X in 2030 4.620 huishoudens op.

Schema 1 Vereenvoudigde voorstelling van het projectiemodel

Omvang privaat huishouden	Huishoudparticipatiegraden					Geprojecteerde bevolking in 2030 (= 10.000 personen)	Geprojecteerd aantal private huishoudens in 2030
	% bevolking in huishouden met omvang X						
	Observaties		Projectie				
	2000		2014	2015	2030		
1 persoon	10		13	➡➡➡	16	1.600	1.600 (1.600/1)
2 personen	26		29	➡➡➡	34	3.400	1.700 (3.400/2)
3 personen	21		19	➡➡➡	18	1.800	600 (1.800/3)
4 personen	25		23	➡➡➡	20	2.000	500 (2.000/4)
5 personen of meer	18		16	➡➡➡	12	1.200	220 (1.200/5,46)
Totaal	100		100		100	10.000	4.620

In de volgende paragrafen lichten we de verfijning van dit basismodel toe. Daarvoor bekijken we allereerst de huishoudparticipatiegraden naar leeftijd en geslacht. Voorts illustreren we met een voorbeeld hoe de huishoudparticipatiegraden in de voorbije periode evolueerden.

4. Huishoudparticipatiegraden variëren naar leeftijd en geslacht

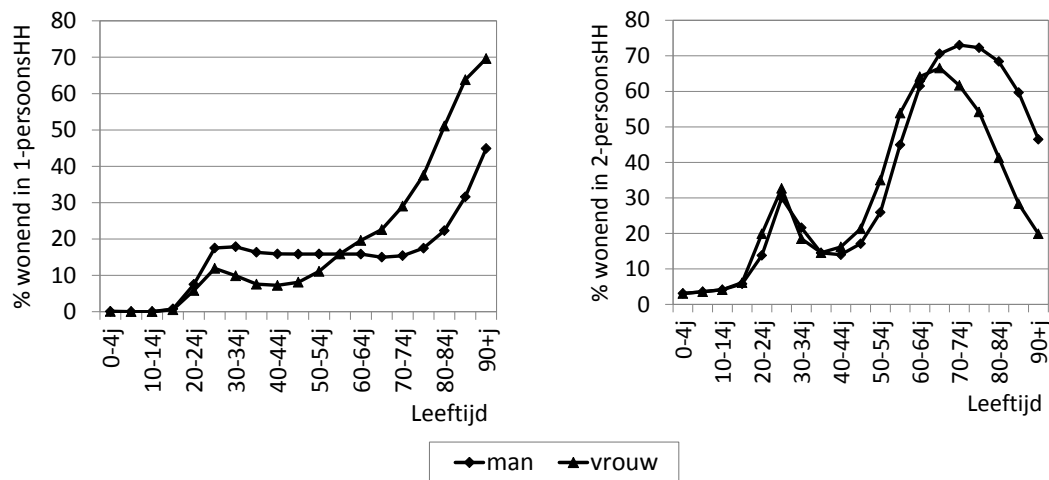
4.1. Enkele observaties

Huishoudparticipatiegraden verschillen sterk naar leeftijd en geslacht (Lodewijckx, 2011; zie ook verder in figuur 6). We illustreren dit met de huishoudparticipatiegraden voor een 1-persoons- en een 2-persoonshuishouden. Figuur 1 is gebaseerd op de gegevens van het Vlaamse Gewest, maar we vinden soortgelijke leeftijds- en geslachtsverschillen in alle gemeenten.

Kinderen jonger dan 15 jaar wonen nooit alleen; de huishoudparticipatiegraad voor een 1-persoonshuishouden is zero. 'Alleen wonen' wordt pas echt zichtbaar als leefvorm vanaf leeftijdsgroep 20-24. Een groep 0-19-jarigen woont in een 2-persoonshuishouden, dat zijn doorgaans kinderen in 1-oudergezinnen. De participatiegraad schommelt tussen 3 à 6%. De meeste 0-19-jarigen wonen als kind bij een paar, meestal in een 4-persoonshuishouden. Op zeer jonge leeftijd (0-4 jaar) zijn er veel kinderen die als enig kind van een paar in een 3-persoonshuishouden verblijven. In de daaropvolgende leeftijdsgroepen vermindert dat aantal. Ten gevolge van een verdere gezinsuitbreiding wordt men op die leeftijden lid van een groter huishouden. Ofwel wordt men, ten gevolge van een scheiding van de ouders lid van een ander huishouden, een 1-oudergezin bestaande uit 2 personen of een nieuw samengesteld gezin met meer kinderen.

Het merendeel van de 20-24-jarigen woont nog thuis. Op leeftijd 25-29 verlaten de jongvolwassenen het ouderlijke huis en gaan ze al dan niet gehuwd met een partner samenwonen, wat hun hoge participatiegraad voor een 2-persoonshuishouden verklaart. Vrouwen in die leeftijdsgroep doen dat in vergelijking met mannen iets sneller: de percentages wonend in een 2-persoonshuishouden liggen bij vrouwen lichtjes hoger dan bij mannen. Sommige jongvolwassenen wonen alleen en vrouwen doen dat minder dan mannen.

Figuur 1 Huishoudparticipatiegraden voor een 1-persoons- en een 2-persoonshuishouden van mannen en vrouwen, per leeftijdsgroep, Vlaams Gewest, 2014, in % van de bevolking in private huishoudens

Bron: ADS, bewerking SVR.

Door de komst van kinderen daalt vanaf leeftijd 30 de participatiegraad voor een 2-persoonshuishouden ten voordele van de participatiegraad voor grotere huishoudens. Bovendien wordt de daling van het aandeel dat in een 2-persoonshuishouden woont, versterkt door mensen die scheiden en alleen gaan wonen. Vanaf de leeftijd van 45 stijgt opnieuw het aandeel dat in een 2-persoonshuishouden woont omdat meer personen van middelbare leeftijd de leegnest-fase bereiken. Het patroon bij mannen en bij vrouwen loopt ongeveer gelijk tot de leeftijd van 60 jaar maar de veranderingen in leefvorm treden bij vrouwen op iets jongere leeftijd op.

Als 25-54-jarigen met kinderen scheiden dan vormen de vrouwen met de kinderen vaak officieel een eenoudergezin, terwijl mannen vaak (tijdelijk) officieel alleen wonen. Dit wordt weerspiegeld in de hogere participatiegraad voor een 1-persoonshuishouden van de mannen.

Veel meer 65-plussers leven in kleine huishoudens omdat de kinderen het huis hebben verlaten en omdat weinig ouderen inwonen bij een dochter of een zoon in Vlaanderen. De overgrote meerderheid van de ouderen woont samen met de partner in een 2-persoonshuishouden. Dit aandeel stijgt bij de mannen tot leeftijd 75, bij de vrouwen tot circa leeftijd 70. Daarna stijgt het aandeel ouderen dat alleen woont. Dit gebeurt meestal ten gevolge van het overlijden van de partner, een gebeurtenis waarmee vrouwen vaker geconfronteerd worden dan mannen. De oudste ouderen wonen vaak collectief. Op het einde van de levensloop zijn de verschillen tussen mannen en vrouwen het grootst.

4.2. Leeftijd en geslacht inbrengen in het projectiemodel

De grote verschillen in de huishoudparticipatiegraden naar leeftijd en geslacht nopen ons ertoe het basismodel te verfijnen. In plaats van de huishoudparticipatiegraden van de ganse bevolking als 1 groep in het projectiemodel in te brengen, werken we met 19 5-jaarlijkse leeftijdsgroepen voor mannen en vrouwen apart. De berekeningen zoals voorgesteld in schema 1, worden aldus op 38 groepen toegepast.

5. Huishoudparticipatiegraden veranderen in de tijd

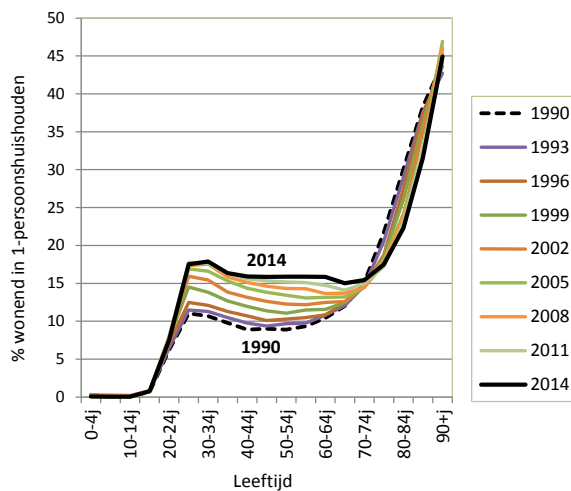
5.1. Enkele observaties

Huishoudparticipatiegraden veranderen in de tijd (Lodewijckx, 2008). We illustreren dit met de huishoudparticipatiegraad voor een 1-persoonshuishouden van mannen in het Vlaamse Gewest (figuur 2).

Tussen 1990 en 2014 steeg bij 25-69-jarige mannen de huishoudparticipatiegraad voor een 1-persoonshuishouden. De sterke toename van het aantal (echt)scheidingen ging voor velen gepaard met alleen wonen. Oudere mannen (75-89 jaar) daarentegen, wonen in 2014 minder alleen dan in 1990. Door de stijgende levensverwachting worden ouderen op hogere leeftijd geconfronteerd met het verlies van de partner.

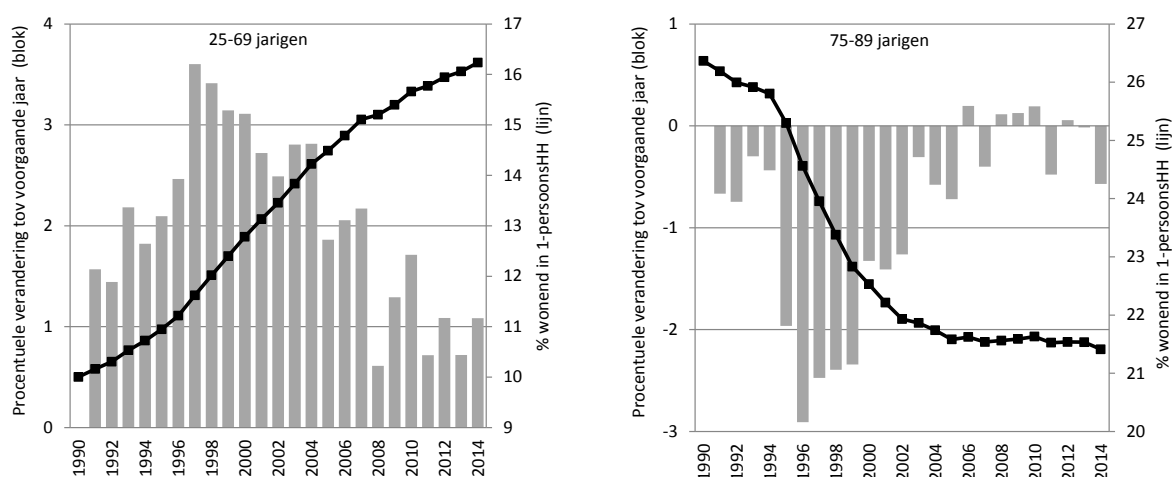
Figuur 3 zoomt in op de leeftijdsgroepen waarvoor zich grote veranderingen in de huishoudparticipatiegraad hebben voorgedaan. De lijngrafiek geeft de participatiegraad voor de beschouwde leeftijdsgroep. De blokdiagrammen tonen voor elk observatiejaar de procentuele verandering in de participatiegraad ten opzichte van het voorgaande jaar.

Figuur 2 Evolutie van de huishoudparticipatiegraad voor een 1-persoonshuishouden, mannen, per 5-jaarlijkse leeftijdsgroep, Vlaams Gewest, 1990-2014

Bron: ADS, bewerking SVR.

Figuur 3 Evolutie van de huishoudparticipatiegraad voor een 1-persoonshuishouden, mannen, 2 leeftijdsgroepen, Vlaams Gewest, 1990-2014

Bron: ADS, bewerking SVR.

Bij de 25-69-jarige mannen was elke procentuele verandering ten opzichte van het voorgaande jaar positief, met andere woorden elk jaar nam de participatiegraad toe. De grootste jaarlijkse veranderingen in de huishoudparticipatiegraad traden op in de tweede helft van de jaren 1990 (een jaarlijkse toename van ruim 3% ten opzichte van het voorgaande jaar). Nadien waren de jaarlijkse veranderingen kleiner.

Bij de 75-89-jarigen was de procentuele verandering ten opzichte van het voorgaande jaar (doorgaans) negatief. De jaarlijkse daling van het aandeel alleenwonende ouderen was het sterkst in de tweede helft van de jaren 1990. De laatste jaren was er nog nauwelijks sprake van een verdere daling van de huishoudparticipatiegraad.

5.2. Evolutie van huishoudparticipatiegraden in het projectiemodel

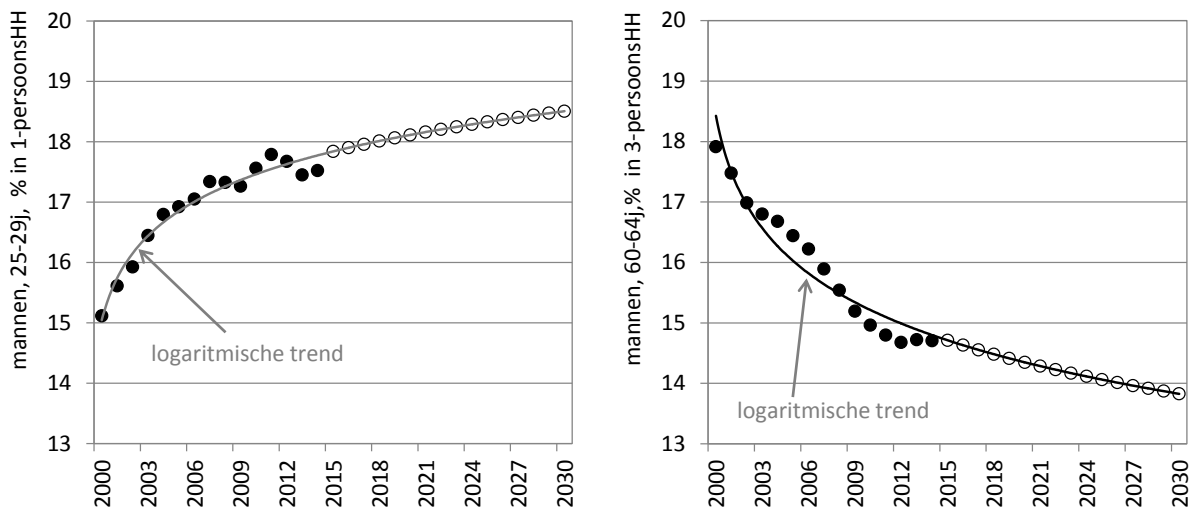
5.2.1. Logaritmische trendberekening of bevroren van de laatste observaties

De verschillende evolutie van de huishoudparticipatiegraden voor mannen en vrouwen en voor de leeftijdsgroepen verantwoordt eveneens de uitbreiding van het basisprojectiemodel met 38 (leeftijd x geslacht)groepen. Voor elk van de 38 (leeftijd x geslacht)groepen wordt het toekomstige verloop van de huishoudparticipatiegraden geprojecteerd.

Een logaritmische curve sluit doorgaans nauw aan bij de observaties. De toekomstige huishoudparticipatiegraden worden berekend door de waargenomen veranderingen logaritmisch door te trekken van 2015 tot 2030. Voor die logaritmische trendberekening wordt de observatieperiode beperkt tot 2000-2014 omdat rond de eeuwwisseling in meerdere leeftijdsgroepen, zowel bij mannen als bij vrouwen, een trendbreuk werd vastgesteld (Lodewijckx, 2008, 2011; zie ook figuur 3).

Figuur 4 illustreert de vooruitberekening van huishoudparticipatiegraden voor 2 leeftijdsgroepen bij mannen waarvoor er tussen 2000 en 2014 belangrijke veranderingen in die participatiegraden optraden. De linker figuur toont het percentage alleenwonende 25-29-jarige mannen in het Vlaamse Gewest. In 2000 woonde 15% van de mannen van die leeftijdsgroep alleen, in 2014 was de participatiegraad voor een 1-persoonshuishouden toegenomen tot ruim 17%. Als we de trend logaritmisch doortrekken dan voorspellen we een verdere toename tot bijna 19% in 2030. De rechter figuur toont de waargenomen en de voorspelde percentages 60-64-jarige mannen die in een 3-persoonshuishouden wonen. De waargenomen daling van de participatiegraad voor een 3-persoonshuishouden zal zich volgens onze berekening doorzetten tot iets minder dan 14% in 2030.

Figuur 4 Waargenomen veranderingen in huishoudparticipatiegraden 2000-2014 en logaritmische vooruitberekening van huishoudparticipatiegraden 2015-2030, Vlaams Gewest

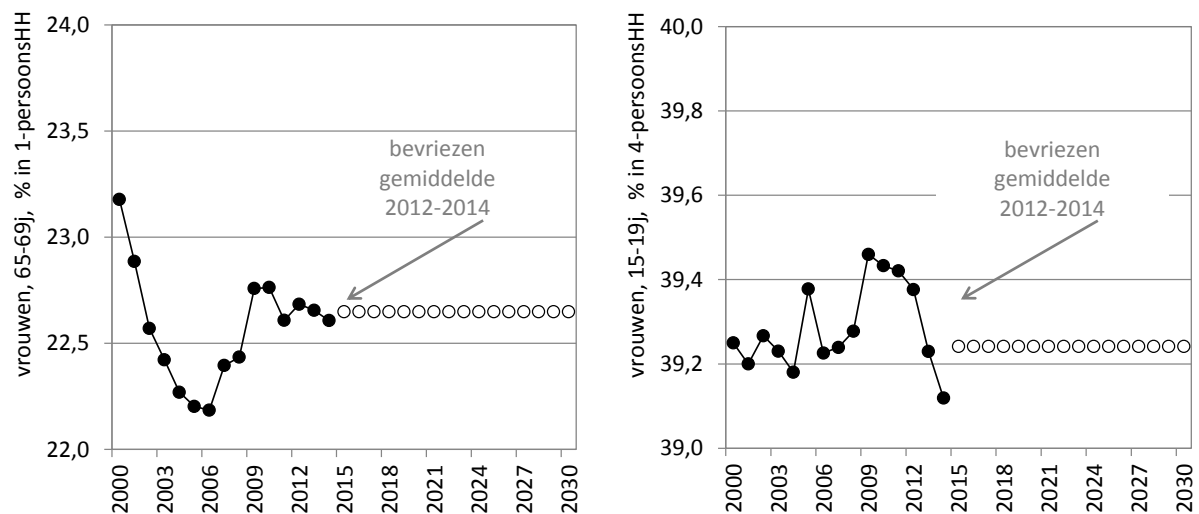

Zwarte bolletjes zijn observaties, lege bolletjes zijn geprojecteerde waarden.
Bron: ADS, bewerking SVR.

In sommige leeftijdsgroepen bestaat er geen duidelijke trend in de geobserveerde participatiegraden en is een logaritmische vooruitberekening niet zinvol. Indien een logaritmische trend een R^2 kleiner dan 0,50 heeft, dan wordt de toekomstige huishoudparticipatiegraad berekend door de gemiddelde participatiegraad van de 3 laatste observatiejaren (2012-2013-2014) constant te houden (figuur 5; let op de gebruikte schaalverdeling van de Y-as). We kiezen de gemiddelde participatiegraad van de 3 laatste observatiejaren boven de participatiegraad van het laatste observatiejaar om toevalfluctuaties te verkleinen.

Onze werkwijze om het toekomstige verloop van de huishoudparticipatiegraden in te schatten is dus een mechanische benadering waarbij gekeken wordt naar de weerslag van complexe sociale en demografische veranderingen op de huishoudparticipatiegraden. Omdat we niet beschikken over de geschikte gegevens is onze werkwijze geen sociologische benadering waarbij de kansen worden geschat om op elke leeftijd in een huishouden van een bepaalde grootte terecht te komen, hoe en onder invloed waarvan die kansen veranderen en waarbij vanuit die kennis een traject voor de komende zestien jaar wordt uitgetekend.

Figuur 5 Waargenomen veranderingen in huishoudparticipatiegraden 2000-2014 en vooruitberekening 2015-2030 door bevriezen van de gemiddelde participatiegraad van de 3 laatste observatiejaren, Vlaams Gewest

Zwarte bolletjes zijn observaties, lege bolletjes zijn geprojecteerde waarden.
Bron: ADS, bewerking SVR.

5.2.2. Clusters van gemeenten als basis voor de trendberekening

Voor de berekening van stabiele trends in de huishoudparticipatiegraden zijn er jaar na jaar voldoende observaties vereist. Voor de 11 grootste Vlaamse steden (>65.000 inwoners) stelt dit geen probleem, zelfs bij de opsplitsing van hun bevolking in 38 (leeftijd x geslacht)groepen. Het gaat om 11 van de 13 centrumsteden: Antwerpen, Gent, Brugge, Leuven, Mechelen, Aalst, Hasselt, Kortrijk, Sint-Niklaas, Oostende en Genk.

In gemeenten met een kleiner inwonersaantal bestaan de (leeftijd x geslacht)groepen uit veel minder personen waardoor er (grote) schommelingen in de participatiegraden tussen 2000 en 2014 (kunnen) optreden. Het lijkt ons dan ook niet zinvol om voor de Vlaamse steden en gemeenten (met uitzondering van de 11 hierboven vermelde) de toekomstige huishoudparticipatiegraden van elke (leeftijd x geslacht)groep te berekenen door de veranderingen die in elke gemeente worden waargenomen logaritmisch door te trekken tot 2030. Maar omdat gemeenten onderling zo sterk verschillen in huishoudparticipatiegraden en in de snelheid waarmee ze zijn veranderd in de voorbije 14 jaar (Lodewijckx, 2010, 2011), is het niet zinvol om de huishoudparticipatiegraden vooruit te berekenen aan de hand van de observaties voor het Vlaamse Gewest als geheel.

Daarom kiezen we om clusters van gemeenten met een gelijkaardig profiel aangaande hun huishoudparticipatiegraden samen te stellen. Vervolgens berekenen we de trends in de participatiegraden aan de hand van deze clusters. We illustreren onze berekeningswijze met voorbeelden voor de mannen. De werkwijze voor vrouwen is identiek.

5.2.2.1. Standardized Household size Ratio (SHsR)

Naar analogie met de Standardized Mortality Ratio's (Pelfrene, 2010; Pelfrene & Willems, 2011) berekenen we per gemeente gestandaardiseerde huishoudensgrootte ratio's (Standardized Household size Ratio, SHsR). De SHsR is de verhouding tussen het geobserveerde aantal mannen in huishoudens met grootte X in een gemeente en het 'verwachte' aantal. Dit laatste is het aantal mannen dat te verwachten is wanneer de leeftijdsspecifieke risico's voor het wonen in een huishouden met grootte X van het Vlaamse Gewest toegepast worden op de gemeente. Om de impact van toevalschommelingen bij kleine aantallen (in een gemeente met een klein inwonertal) te reduceren, worden de berekeningen gemaakt door de waarnemingen van de drie laatste observatiejaren te sommeren. Per gemeente worden er 5 SHsR's berekend: SHsR1 voor de 1-persoonshuishoudens, SHsR2 voor de 2-persoonshuishoudens, ... en SHsR5 voor de huishoudens met 5 of meer personen.

SHsR1 vergelijkt het alleen wonen van mannen in een gemeente met het alleen wonen van mannen in het Vlaamse Gewest. Een SHsR1 gelijk aan 1 betekent dat het waargenomen aantal alleenwonende mannen in een gemeente conform het verwachte aantal is, gegeven de leeftijdsverdeling van de mannen van de gemeente; de kans dat een man alleen woont, is gelijk aan die in het Vlaamse Gewest. Een SHsR1 kleiner dan 1 betekent dat het geobserveerde aantal alleenwonenden kleiner is dan verwacht. Een SHsR1 gelijk aan 0,8 betekent dat in een gemeente het aantal alleenwonende mannen 20% lager is dan het verwachte aantal. Een SHsR1 groter dan 1 betekent dat het geobserveerde aantal alleenwonenden groter is dan verwacht en er in een gemeente dus vaker wordt alleen gewoond in vergelijking met het Vlaamse Gewest.

5.2.2.2. Standardized Household size Change Ratio (SHsCR)

Op een gelijkaardige wijze worden de Standardized Household size Change Ratio's (SHsCR) berekend. De SHsCR vergelijkt de temporele verandering in het wonen in een huishouden met grootte X in een gemeente met de temporele verandering in het wonen in een huishouden met grootte X in het Vlaamse Gewest. Om de impact van toevalschommelingen bij kleine aantallen (in een gemeente met een klein inwonertal) te reduceren worden de gemiddelde participatiegraden van de periode 2001-2003 vergeleken met de gemiddelde participatiegraden van 2011-2013¹. Per gemeente worden er 5 SHsCR's berekend: SHsCR1 voor de verandering in de participatiegraad voor de 1-persoonshuishoudens, SHsCR2 voor de verandering in de participatiegraad voor de 2-persoonshuishoudens, ... en SHsR5 voor de verandering in de participatiegraad voor de huishoudens met 5 of meer personen.

5.2.2.3. Clusteranalyse

In een volgende stap voeren we een clusteranalyse² uit op 296³ Vlaamse steden en gemeenten die elk gekarakteriseerd worden door 5 SHsR's en 5 SHsCR's. Dit resulteert in 15 clusters. Elke

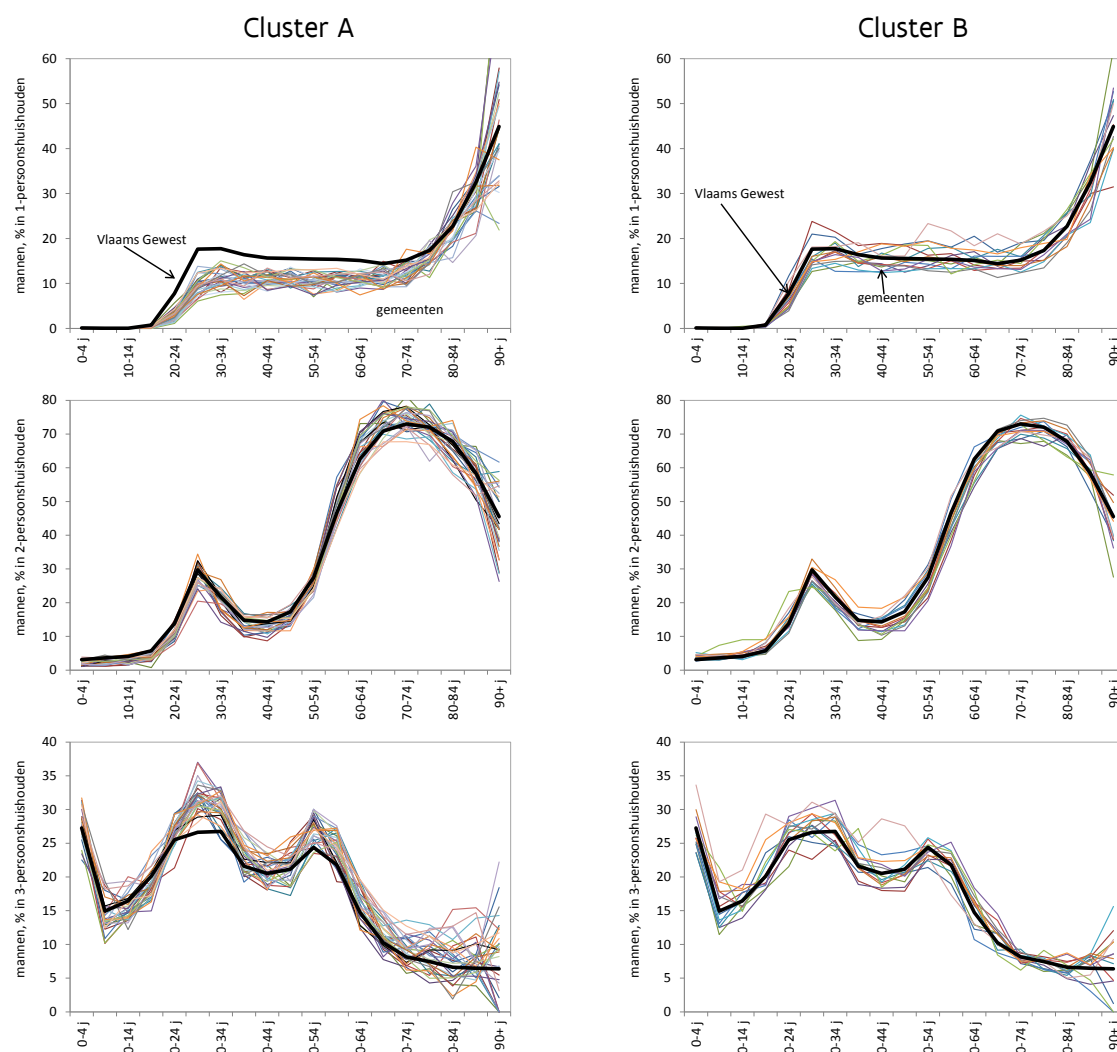
¹ Bij het berekenen van de SHsR en SHsCR kon nog geen rekening gehouden worden met de pas zeer recent binnengekomen gegevens over de huishoudens op 1 januari 2014.

² Hiërarchische clustering met als afstandsmaat een gerelativeerde Euclidische afstand en een minimum variantie-strategie (Ward's methode).

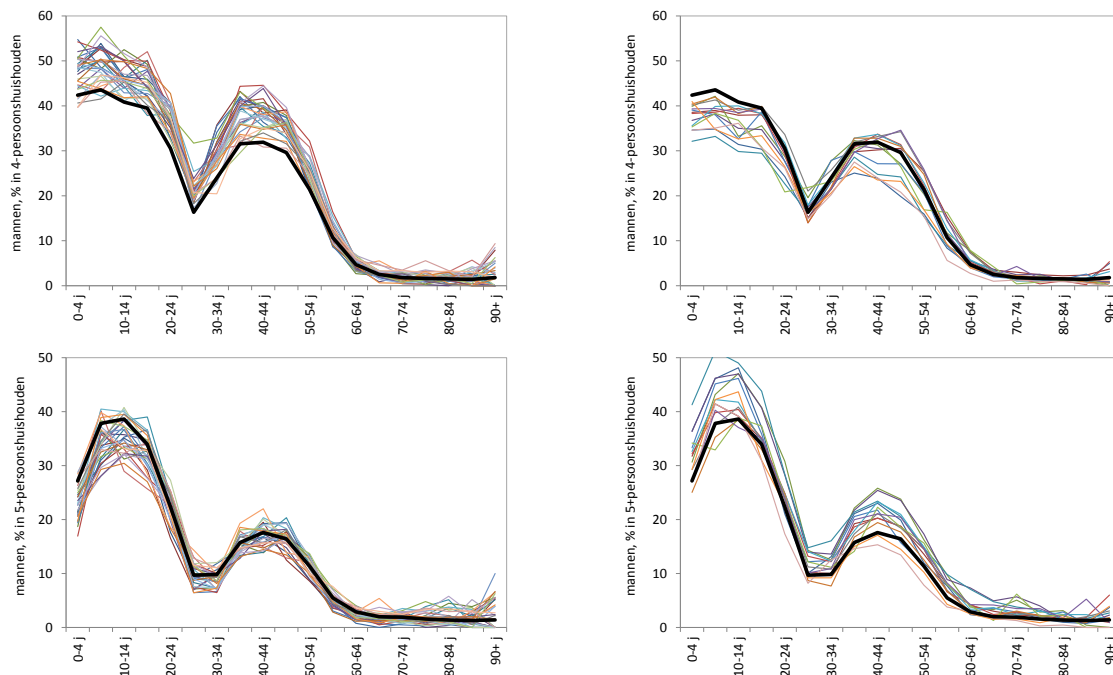
cluster heeft een specifiek profiel voor de huishoudparticipatiegraden. We illustreren dit aan de hand van figuren 6 en 7. Voor de vrouwen werd een vergelijkbare analyse uitgevoerd die resulteert in 14 clusters.

In figuur 6 worden 2 clusters voorgesteld met hun recente huishoudparticipatiegraden 2011-2013. Cluster A omvat 31 gemeenten, cluster B bestaat uit 15 gemeenten. De gemeenten worden voorgesteld door de gekleurde dunne lijnen. De dikke lijn stelt de huishoudparticipatiegraad van het Vlaamse Gewest voor (gemiddelde voor de periode 2011-2013).

Figuur 6 Huishoudparticipatiegraden van de individuele gemeenten uit 2 clusters (A, B) en van het Vlaamse Gewest, gemiddelde participatiegraden 2011-2013

³ De 11 steden met een inwonertal >65.000 zijn niet opgenomen in de clusteranalyse omdat we hun toekomstige huishoudparticipatiegraden berekenen aan de hand van de waargenomen veranderingen. Herstappe is eveneens niet opgenomen in de clusteranalyse. Gezien het zeer kleine aantal inwoners (85 in 2013) wordt er voor Herstappe geen huishoudensprojectie uitgevoerd.

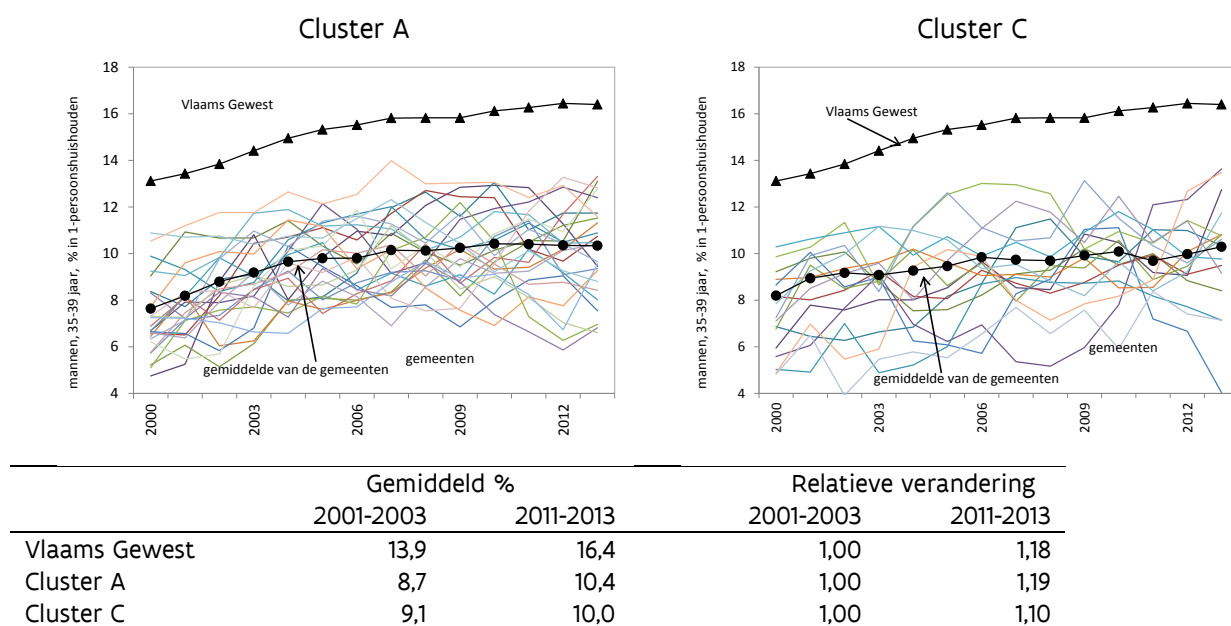
Bron: ADS, bewerking SVR.

Alle gemeenten uit cluster A worden gekenmerkt door een laag percentage alleenwonende mannen; het percentage is er op elke leeftijd lager dan het percentage alleenwonende mannen in het Vlaamse Gewest (met uitzondering van de allerhoogste leeftijden waar de percentages sterk kunnen schommelen wegens het geringe aantal personen). De mannen uit de gemeenten van cluster B scoren ongeveer zoals alle mannen samen in het Vlaamse Gewest betreffende het alleen wonen. Mannen in de gemeenten uit cluster A wonen meer in een 4-persoonshuishouden dan alle mannen samen in het Vlaamse Gewest, mannen in de gemeenten uit cluster B minder. De participatiegraad voor een 5+persoonshuishouden ligt in cluster B hoger dan in het Vlaamse Gewest.

Figuur 7 illustreert de verandering in de huishoudparticipatiegraden in de tijd. Cluster A wordt hier vergeleken met cluster C, die 18 gemeenten omvat. Het gaat om de participatiegraad voor een 1-persoonshuishouden van 35-39-jarige mannen. De bijhorende tabel vergelijkt de evolutie van de gemiddelde huishoudparticipatiegraad van alle gemeenten uit de clustergroep met de evolutie van de huishoudparticipatiegraad van het Vlaamse Gewest.

Zowel de gemeenten uit cluster A als de gemeenten uit cluster C scoren voor alleen wonen lager dan het Vlaamse Gewest. In beide clusters zoals in het Vlaamse Gewest neemt de participatiegraad voor een 1-persoonshuishouden toe tussen 2000 en 2013. De toename van het alleen wonen in cluster A is bijna gelijk aan de toename in het Vlaamse Gewest. In cluster C is de toename geringer dan in het Vlaamse Gewest (de relatieve toename is 1,10 tegenover 1,18 voor het Vlaamse Gewest).

Figuur 7 Evolutie van de huishoudparticipatiegraad voor een 1-persoonshuishouden van 35-39-jarige mannen, 2 clusters (A, C) en het Vlaamse Gewest, 2000-2013

Bron: ADS, bewerking SVR.

5.2.3. Berekenen van de toekomstige huishoudparticipatiegraden

De clusters vormen het vertrekpunt voor het berekenen van de toekomstige huishoudparticipatiegraden van elke (leeftijd x geslacht)groep in ons projectiemodel. We verduidelijken dit mechanisme aan de hand van schema 2 waarin we de huishoudparticipatiegraad voor een 1-persoonshuishouden van de 35-39-jarige mannen van gemeente X projecteren in de toekomst.

We sommeren per jaar de waarnemingen van alle gemeenten in de cluster waartoe gemeente X behoort en we bepalen de participatiegraden voor de cluster in elk observatiejaar tussen 2000 en 2014 (dit is het waargenomen % van de cluster).

Op die percentages passen we een logaritmische trendberekening toe indien een duidelijke trend bestaat of opteren we voor het bevriezen van de laatste observaties bij ontstentenis van een duidelijke trend in de periode 2000-2014, wat de geprojecteerde percentages voor 2015-2030 oplevert. We verwachten volgens schema 2 dat in 2030 11,5% van de 35-39-jarige mannen in de cluster alleen zal wonen.

Vervolgens maken we de geprojecteerde veranderingen in de huishoudparticipatiegraad relatief ten opzichte van de laatste observatie (laatste observatie = 1,00). Om de stabiliteit van onze vooruitberekening te verhogen gebruiken we als laatste observatie niet het observatiejaar 2014 maar wel het gemiddelde van de laatste 3 observatiejaren⁴. In 2030 zal het percentage

⁴ Het werken met het gemiddelde van de laatste 3 observatiejaren is soms minder geschikt. Als er sprake is van een duidelijke dalende of stijgende trend in de laatste observatiejaren, dan leidt het werken met het gemiddelde tot een minder goede aansluiting van het laatste observatiejaar met het eerste geprojecteerde jaar. Maar dit nadeel weegt volgens ons niet op tegen het voordeel van het inbouwen van een grotere stabiliteit.

alleenwonende mannen met 11% zijn toegenomen ten opzichte van de gemiddelde waarde voor de 3 laatste observatiejaren (relatieve verandering = 1,11).

De geprojecteerde relatieve toename of afname van de huishoudparticipatiegraad passen we vervolgens toe op de laatst geobserveerde huishoudparticipatiegraad van gemeente X. Ook hier berekenen we het gemiddelde van de huishoudparticipatiegraad van 2012, 2013 en 2014 om de impact van toevalschommelingen in kleine gemeenten te reduceren. Voor gemeente X in schema 2 bedraagt de gemiddelde laatste observatie 8,5%. We voorspellen een toename van de laatste observatie met 11% tegen 2030, wat betekent dat in gemeente X op het einde van de projectieperiode 9,1% van de 35-39-jarige mannen in een 1-persoonshuishouden zal wonen.

Schema 2 Werkwijze voor het berekenen van de toekomstige huishoudparticipatiegraden met behulp van clusters

Mannen, 35-39 jaar								
% in 1-persoonshuishouden								
	2000		2012	2013	2014	2015		2030
Cluster	Waargenomen %	7,6		10,4	10,4	10,3		
	Geprojecteerd % (logaritmische trend)					10,7		11,5
	Relatieve verandering t.o.v. laatste observaties (gemiddeld % 2012-2014 = 1,00)					1,03		1,11
Gemeente X	Waargenomen %	7,2		8,2	7,6	9,6		
	<i>Gemiddeld % 2012-2014</i>					<i>8,5</i>		
	Geprojecteerd %					8,7		9,1

Doordat we soms binnen een leeftijdsgroep sommige huishoudparticipatiegraden logaritmic doortrekken en andere constant houden, kan de som van de 5 huishoudparticipatiegraden lichtjes afwijking van 100%. In dat geval worden ze herschaald tot 100% alvorens ze toe te passen op de geprojecteerde bevolking (zie schema 1).

6. Collectief wonende personen

Collectief wonende personen zijn personen die met meerdere niet-verwanten samenleven in instellingen en gemeenschappen zoals rusthuizen, rust- en verzorgingstehuizen, verpleeginstellingen, strafinrichtingen, weeshuizen, studenten- en arbeidershomes, kloosters, enzovoort.

Collectief wonende personen zijn uit de bevolking verwijderd bij het berekenen van de waargenomen huishoudparticipatiegraden (van private huishoudens). De geprojecteerde participatiegraden bevatten eveneens geen collectief wonende personen.

Vooraleer de geprojecteerde huishoudparticipatiegraden toe te passen op de geprojecteerde bevolking (zie schema 1), moeten we de geprojecteerde bevolking dan ook verminderen met het verwachte aantal collectief wonende personen.

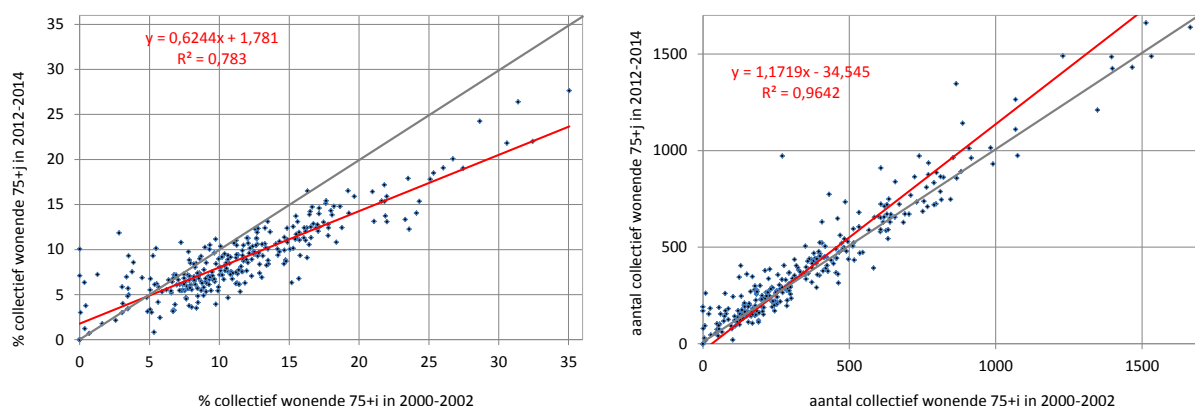
6.1. Enkele observaties

In 2014 woont 1% van de Vlaamse bevolking collectief. Bij 75-plussers gaat het om 9%. Naast leeftijdsverschillen bestaan er ook grote verschillen tussen mannen en vrouwen: 5% van de mannen en 12% van de vrouwen van 75 jaar en ouder behoort tot een collectief huishouden.

In het verleden bleef de participatiegraad voor een collectief huishouden van de 0-64-jarigen constant (0,3%). Ook het aantal collectief wonende 0-64-jarigen veranderde nauwelijks. Bij 65-74-jarigen daalde de participatiegraad van 1,8% in 1997 naar 1,1% in 2014. Hun aantal daalde van 10.100 tot bijna 6.600 personen. Vooral bij de 75-plussers veranderde de participatiegraad. In 1997 woonde 12% van alle 75-plussers in het Vlaamse Gewest collectief, in 2014 ging het om 9%. Die daling heeft te maken met de toename van de gezonde levensverwachting (Van Oyen e.a., 2005), het langer blijven samenleven als paar (Lodewijckx, 2008) en vooral met de uitbouw van een adequate thuiszorg (KCE, 2011; Vanderleyden, 2010). Ondanks de dalende trend in de participatiegraad nam, ten gevolge van de toename van het aantal ouderen in de bevolking, het aantal collectief wonende 75-plussers in dezelfde periode toe van 44.000 tot bijna 55.000.

Er zijn grote verschillen tussen de Vlaamse steden en gemeenten in het percentage collectief wonende 75-plussers, momenteel variërend van 0% tot 28% (figuur 8 links, verticale as). In de meeste gemeenten daalde de participatiegraad voor een collectief huishouden tussen 2000 en 2014. Enkel in gemeenten met een zeer lage participatiegraad rond 2000 nam de participatiegraad toe (figuur 8 links).

Figuur 8 Het gemiddelde percentage (links) en het gemiddelde aantal (rechts) collectief wonende 75-plussers in 2000-2002 en 2012-2014, individuele Vlaamse steden en gemeenten

Bron: ADS, bewerking SVR.

In het merendeel van de gemeenten nam tijdens de voorbije periode het aantal collectief wonende 75-plussers toe of het aantal veranderde nauwelijks (figuur 8 rechts). In sommige gemeenten woonden er in 2012-2014 minder 75-plussers collectief dan in 2000-2002.

6.2. Collectief wonende personen en het projectiemodel

Per gemeente en voor elke (leeftijd x geslacht)groep wordt de toekomstige huishoudparticipatiegraad voor collectief wonen berekend door de percentages collectief wonenden in 2000-2014 logaritmisch door te trekken tot 2020. Nadien (2021-2030) houden we de berekende participatiegraad voor 2020 constant waardoor we erop willen wijzen dat inschatten van het percentage collectief wonende personen een moeilijke zaak is.

Bestaat er geen duidelijke trend in de geobserveerde participatiegraden ($R^2 < 0,50$) dan worden de toekomstige huishoudparticipatiegraden berekend door de gemiddelde participatiegraad van de 3 laatste observatiejaren (2012-2013-2014) constant te houden.

De voor de gemeente geprojecteerde bevolking wordt in elke (leeftijd x geslacht)groep verminderd met het berekende aantal collectief wonende personen. Het overblijvende aantal inwoners wordt verdeeld over de verschillende huishoudgroottes zoals beschreven onder schema 1.

Bibliografie

Federaal Planbureau (FPB) en Algemene Directie Statistiek (ADS), met de medewerking van het Wetenschappelijk Begeleidingscomité (2014). *Bevolkingsvooruitzichten 2013-2060*. Geraadpleegd via <http://www.plan.be/databases>.

KCE (2011). *Toekomstige behoefte aan residentiële ouderenzorg in België: projecties 2011-2025*. Federaal Kenniscentrum voor de Gezondheidszorg, KCE Reports 167A.

Lodewijckx, E. (2008). *Veranderende leefvormen in het Vlaamse Gewest, 1990-2007 (en 2021). Een analyse van gegevens uit het Rijksregister*. SVR-Rapport, 2008/3.

Lodewijckx, E. (2010). Leefvormen in de centrumsteden, 1995-2007. Een analyse van gegevens uit het Rijksregister. In: Bral, L. & Schelfout, H. (red.) *De stad maakt het verschil! Analyses op de Stadsmonitor 2008*. SVR-Studie, 2010/1, 41-72.

Lodewijckx, E. (2011). Huishoudens: de observaties. In: Willems, P. & Lodewijckx, E. (red.) *SVR-projecties van de bevolking en de huishoudens voor Vlaamse steden en gemeenten, 2009-2030*. SVR-Studie 2011/2, 143-168.

Pelfrene, E. (2010). *Standaardisatie van een statistische waarneming voor één of meerdere kenmerken*. SVR-Methoden en Technieken 2010/1.

Pelfrene, E. & Willems, P. (2011). Sterfte, observaties en hypothesen. In: Willems, P. & Lodewijckx, E. (red.) *SVR-projecties van de bevolking en de huishoudens voor Vlaamse steden en gemeenten, 2009-2030*. SVR-Studie 2011/2, 47-60.

Pelfrene, E. & Lodewijckx, E. (2014). De bevolking ingeschreven in het wachtregister van asielzoekers. In: Pelfrene, E. & Van Peer, C. (red.) *Internationale migraties en migranten in Vlaanderen*. SVR-Studie 2014/1, 123-135.

Vanderleyden, L. (2010). Transitie bij ouderen vanuit een genderperspectief. In: *Tijdschrift voor Welzijnswerk*, 34 (305), 26-34.

Van Meeteren, M., Van San, M. & Engbersen, G. (2007). *Irreguliere immigranten in België: inbedding, uitsluiting en criminaliteit*. Rotterdam: Risbo.

Van Oyen, H., Bossuyt, N., Deboosere, P., Gadeyne, S., Abatih, E. & Demarest, S. (2005). Differential inequity in health expectancy by region in Belgium. In: *Social and Preventive Medicine*, 50 (5), 301-10.

Willems, P. (2006). *Bevolkingsprojecties 2005-2025 voor de 308 gemeenten van het Vlaamse Gewest*. SVR Technisch Rapport 2006/2.

Willems, P. (2007). *Projecties van aantallen huishoudens naar huishoudgrootte voor de 308 gemeenten van het Vlaamse Gewest. Twee scenario's voor de periode 2005-2025*. SVR-Technisch Rapport 2007/1.

Willems, P. & Lodewijckx, E. (2011). *SVR-projecties van de bevolking en de huishoudens voor Vlaamse steden en gemeenten, 2009-2030*. SVR-Studie 2011/2.

Auteurs en begeleidingscomité

De 'SVR-projecties van de bevolking en de huishoudens voor Vlaamse steden en gemeenten, 2015-2030' zijn voorbereid door volgende leden van de Studiedienst van de Vlaamse Regering:

- Edith Lodewijckx (bevolking & huishoudens)
- Edwin Pelfrene (bevolking)
- Ingrid Schockaert (bevolking)

- Marc Callens (programmacoördinator Onderzoek)

en zijn begeleid door een comité van experts:

- Patrick Lusyne, Algemene Directie Statistiek (ADS) van de FOD Economie

- Jean-Pierre Hermia, Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse (BISA/IBSA)
- Astrid Sierens, Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse

- Johan Duyck, Federaal Planbureau (FPB)
- Jean-Marc Paul, Federaal Planbureau
- Marie Vandresse, Federaal Planbureau

- Linda Boudry, Kenniscentrum Vlaamse steden

- Reinhard Stoop, Stad Antwerpen
- Pieter Rotthier, Stad Antwerpen

- Els Bauwens, Stad Gent – Data Analyse en GIS
- Els Verhasselt, Stad Gent – Data Analyse en GIS

- Johan Surkyn, VUB - Interface Demography

Bijlage 1: overzicht van clusters van gemeenten

1. Mannen

Cluster 1: Aartselaar, As, Bornem, Dessel, Destelbergen, Halen, Hoegaarden, Lommel, Londerzeel, Lovendegem, Melle, Merelbeke, Meulebeke, Nazareth, Nevele, Nijlen, Oostkamp, Rumst, Schelle, Sint-Gillis-Waas, Tielt-Winge, Zwevegem

Cluster 2: Ardooie, Avelgem, Bever, Beveren, Bree, Diepenbeek, Diksmuide, Gistel, Houthulst, Kapelle-op-den-Bos, Kluisbergen, Koekelare, Kruibeke, Kuurne, Merchtem, Moorslede, Overpelt, Poperinge, Putte, Sint-Laureins, Stekene, Tielt, Veurne, Waarschoot, Wachtebeke, Waregem, Wervik, Wevelgem, Wijnegem, Zuienkerke

Cluster 3: Balen, Berlare, Borgloon, Brakel, Erpe-Mere, Grobbendonk, Haaltert, Heist-op-den-Berg, Herenthout, Herzele, Hulshout, Laakdal, Lanaken, Lebbeke, Lede, Maaseik, Meerhout, Nieuwerkerken, Ninove, Scherpenheuvel-Zichem, Sint-Lievens-Houtem, Stabroek, Tessenderlo, Tremelo, Vorselaar, Wellen, Westerlo

Cluster 4: Aalter, Assenede, Bredene, Deinze, Geel, Harelbeke, Herentals, Ichtegem, Ingelmunster, Izegem, Knesselare, Kortemark, Laarne, Maldegem, Moerbeke, Mol, Olen, Oostrozebeke, Opwijk, Oudenaarde, Torhout, Wetteren, Wichelen, Zottegem, Zulte

Cluster 5: Affligem, Beernem, Begijnendijk, Deerlijk, Dentergem, Evergem, Gavere, Geetbets, Gingelom, Ham, Heers, Herk-de-Stad, Herselt, Hoeselt, Kaprijke, Kortesse, Lichtervelde, Lierde, Linter, Oudenburg, Puurs, Riemst, Wingene, Zingem, Zomergem, Zonhoven, Zutendaal, Zwalm

Cluster 6: Alken, Anzegem, Bilzen, Bocholt, De Pinte, Dilsen-Stokkem, Gooik, Hooglede, Jabbeke, Kinrooi, Kruishoutem, Ledegem, Lendelede, Lille, Lochristi, Lummen, Maarkedal, Meeuwen-Gruitrode, Meise, Neerpelt, Oosterzele, Opglabbeek, Peer, Pittem, Roosdaal, Vosselaar, Waasmunster, Wielsbeke, Wortegem-Petegem, Zedelgem, Zemst

Cluster 7: Alveringem, Baarle-Hertog, Bertem, Bierbeek, Boechout, Herent, Heuvelland, Holsbeek, Hoogstraten, Kalmthout, Lubbeek, Maasmechelen, Malle, Overijse, Rijkervorsel, Tervuren, Voeren, Zele

Cluster 8: Heusden-Zolder, Houthalen-Helchteren, Hove, Kraainem, Lo-Reninge, Oud-Heverlee, Sint-Genesius-Rode, Wezembeek-Oppem

Cluster 9: Arendonk, Beerse, Brecht, Damme, Essen, Hamont-Achel, Hechtel, Kampenhout, Kapellen, Kasterlee, Kontich, Kortenaeken, Langemark-Poelkapelle, Lint, Merksplas, Ranst, Ravels, Retie, Rotselaar, Ruiselede, Schilde, Sint-Amands, Sint-Martens-Latem, Staden, Vleteren, Wuustwezel, Zandhoven, Zoersel, Zonnebeke

Cluster 10: Beersel, Bekkevoort, Beringen, Bonheiden, Boortmeerbeek, Boutersem, Glabbeek, Haacht, Herne, Hoeilaart, Horebeke, Huldenberg, Keerbergen, Lennik, Oud-Turnhout, Pepingen, Sint-Katelijne-Waver, Steenokkerzeel

Cluster 11: Asse, Boom, Dilbeek, Drogenbos, Grimbergen, Machelen, Mesen, Ronse, Sint-Pieters-Leeuw, Tienen, Vilvoorde, Wemmel, Willebroek, Zaventem, Zelzate

Cluster 12: Aarschot, Borsbeek, Dendermonde, Geraardsbergen, Hemiksem, Ieper, Lier, Menen, Mortsel, Niel, Roeselare, Sint-Truiden, Tongeren, Turnhout, Zwijndrecht

Cluster 13: Berlaar, Brasschaat, Diest, Duffel, Edgem, Halle, Hamme, Kortenberg, Leopoldsborg, Linkebeek, Lokeren, Schoten, Spiere-Helkijn, Temse, Wommelgem

Cluster 14: Buggenhout, Denderleeuw, Galmaarden, Landen, Liedekerke, Ternat, Zoutleeuw

Cluster 15: Blankenberge, De Haan, De Panne, Eeklo, Knokke-Heist, Koksijde, Middelkerke, Nieuwpoort

2. Vrouwen

Cluster 1: Aartselaar, As, Beernem, Beveren, Bornem, Bree, Deerlijk, Dessel, Diepenbeek, Diksmuide, Dilsen-Stokkem, Gistel, Grobbendonk, Herk-de-Stad, Horebeke, Houthulst, Kapellen, Lendelede, Lummen, Maaseik, Meulebeke, Nazareth, Neerpelt, Olen, Oosterzele, Oostkamp, Opwijk, Riemst, Tielt, Tielt-Winge, Veurne,

Voeren, Vorselaar, Waarschoot, Waasmunster, Westerlo, Wevelgem, Wijnegem, Wommelgem, Zemst, Zomergem, Zonhoven, Zutendaal, Zwalm

Cluster 2: Affligem, Bilzen, Buggenhout, Galmaarden, Geetbets, Halen, Harelbeke, Herselt, Kuurne, Lovendegem, Ternat

Cluster 3: Ardooie, Arendonk, Beerse, Hechtel, Kasterlee, Kruibeke, Kruishoutem, Nevele, Oud-Turnhout, Overpelt, Ravels, Retie, Ruiselede, Rumst, Sint-Gillis-Waas, Staden, Steenokkerzeel, Vosselaar, Zonnebeke

Cluster 4: Aalter, Anzegem, Begijnendijk, Bocholt, Damme, De Pinte, Dentergem, Hoeselt, Hooghelede, Ingelmunster, Jabbeke, Kaprijke, Kinrooi, Kortemark, Kortenaken, Ledegem, Lichtervelde, Lierde, Lille, Lochristi, Lommel, Maldegem, Meeuwen-Gruitrode, Moorslede, Oostrozebeke, Opglabbeek, Peer, Pittem, Puurs, Sint-Laureins, Wielsbeke, Wingene, Wortegem-Petegem, Zedelgem, Zulte, Zwevegem

Cluster 5: Assenede, Avelgem, Balen, Berlare, Deinze, Erpe-Mere, Evergem, Gavere, Haaltert, Heist-op-den-Berg, Herentals, Herenthout, Hulshout, Ichtegem, Izegem, Knesselare, Koekelare, Laakdal, Laarne, Lanaken, Lebbeke, Lede, Moerbeke, Nijlen, Oudenaarde, Putte, Scherpenheuvel-Zichem, Stabroek, Stekene, Tessenderlo, Torhout, Tremelo, Wichelen, Zingem, Zottegem

Cluster 6: Borgloon, Brakel, Gingelom, Ham, Heers, Herzele, Kortesse, Linter, Meerhout, Nieuwerkerken, Oudenburg, Sint-Lievens-Houtem, Wellen, Zoutleeuw

Cluster 7: Beringen, Bertem, Bever, Boechout, Bonheiden, Boortmeerbeek, Brecht, Essen, Haacht, Hamont-Achel, Herent, Herne, Heuvelland, Holsbeek, Hoogstraten, Kalmthout, Kampenhout, Kontich, Langemark-Poelkapelle, Lint, Maarkedal, Maasmechelen, Malle, Merksplas, Pepingen, Poperinge, Ranst, Rijkevorsel, Rotselaar, Schilde, Sint-Genesius-Rode, Sint-Martens-Latem, Wuustwezel, Zandhoven, Zele, Zoersel, Zuilenkerke

Cluster 8: Alken, Beersel, Bekkevoort, Boutersem, Glabbeek, Gooik, Hoeilaart, Huldenberg, Keerbergen, Lennik, Meise, Overijse, Roosdaal, Sint-Amands, Sint-Katelijne-Waver, Tervuren

Cluster 9: Alveringem, Baarle-Hertog, Bierbeek, Heusden-Zolder, Houthalen-Helchteren, Hove, Kraainem, Londerzeel, Lubbeek, Oud-Heverlee, Vleteren, Wezembeek-Oppem

Cluster 10: Asse, Boom, Dilbeek, Drogenbos, Grimbergen, Machelen, Ronse, Sint-Pieters-Leeuw, Tienen, Vilvoorde, Wemmel, Willebroek, Zaventem

Cluster 11: Denderleeuw, Liedekerke, Zelzate

Cluster 12: Aarschot, Blankenberge, Borsbeek, Bredene, De Haan, De Panne, Dendermonde, Eeklo, Knokke-Heist, Koksijde, Middelkerke, Nieuwpoort, Wetteren

Cluster 13: Brasschaat, Diest, Edegem, Halle, Lier, Linkebeek, Menen, Mortsel, Spiere-Helkijn, Turnhout, Zwijndrecht

Cluster 14: Berlaar, Destelbergen, Duffel, Geel, Geraardsbergen, Hamme, Hemiksem, Hoegaarden, Ieper, Kapelle-op-den-Bos, Kluisbergen, Kortenberg, Landen, Leopoldsborg, Lokeren, Londerzeel, Melle, Merchtem, Merelbeke, Mesen, Mol, Niel, Ninove, Roeselare, Schelle, Schoten, Sint-Truiden, Temse, Tongeren, Wachtebeke, Waregem, Wervik

